

НЯКОИ ИНТЕРПРЕТАЦИОННИ ПРОБЛЕМИ В КЛАВИРНИЯ ЦИКЪЛ „КЛАСИЧНО И РОМАНТИЧНО“, ОП. 24 НА ПАНЧО ВЛАДИГЕРОВ

доц. д-р Ралица Димитрова

SOME INTERPRETATIONAL PROBLEMS IN THE PIANO CYCLE „CLASSICAL AND ROMANTIC“, OP. 24 BY PANCHO VLADIGEROV

Assoc. Prof. Ralitsa Dimitrova, PhD

Резюме:

В статията се коментират някои интерпретационни проблеми в клавирия цикъл „Класично и романтично“, опус 24 от композитора Панчо Владигеров. Наблюденията са направени в хода на учебната дейност със студенти от специалност „Музика“ и „Музикални медийни технологии и тонрежисура“ от СУ „Св. Климент Охридски“, гр. София. Работата върху клавирия цикъл се реализира в часовете по дисциплината „Задължително пиано“, развивайки клавирните умения на обучаемите и изпълнява заложените цели за реализиране на проекта „Емоции в ноти: Цикълът „Класично и романтично“ на Владигеров“.

Ключови думи:

пиано, Панчо Владигеров, клавирно изпълнение

Abstract:

The article comments on some interpretation problems in the piano cycle „Classical and Romantic“, opus 24 by the composer Pancho Vladigerov. The observations were made during the course of the educational activity with students majoring in «Music» and «Music Media Technologies and Sound Engineering» from Sofia University «St. Kliment Ohridski», Sofia. Work on the piano cycle is carried out in the classes of the subject «Compulsory Piano», developing the students' piano skills and fulfilling the set goals for the implementation of the project «Emotions in Notes: Vladigerov's «Classical and Romantic» Cycle».

Keywords:

piano, Pancho Vladigerov, piano performance

Панчо Владигеров е един от най-значимите български композитори. Неговото творчество доближава българската музикална култура до европейските музикални тенденции. Името на композитора се свързва с редица жанрове, сред които: опера, балет, симфонична музика, концерти за пиано и оркестър, камерна музика, авторски транскрипции на инструментални пиеси, концертни обработки на народни песни и други.

Творческият стил на композитора е високо ценен от българската и чуждестранна общественост. Потвърждение за това се открива в книгата „Панчо Владигеров 13 март 1899 – 8 септември 1978 година, издадена от Регионална библиотека 1922 г. „Стилиян Чилингиров“, гр. Шумен, по повод 120-годишнината от рождението на композитора. Според библиографската справка до 1932 г. Панчо Владигеров живее и твори в Германия, където „далеч от родината създава ярки народностни произведения, които със своите качества, звучност и модерна изразност привличат вниманието на европейската музикална общественост“.

Роден в Цюрих и прекарал своите ранни детски години в Шумен през 1910 година Владигеров се установява в София, където има възможността да бъде ученик на Добри Христов. Жизненият път на композитора го отвежда още на 13-годишна възраст в Берлин, където учи при композитора Паул Юон, а пиано при Хайнрих Барт. Годините на обучение в Берлин го срещат с преподавателите му Фридрих Гернсхайм, Георг Шуман и Леонид Кройцер.

Несъмнено животът извън България подтиква композитора да работи с народни песни и хороводни мелодии, които той използва в своите композиции.

Една от творбите на Владигеров се откроява значително. Това е клавирният цикъл „Класично и романтично“, оп. 24, създаден през 1931 година в Берлин. През този период композиторът работи в „Дойчес театер“. Според Евгени Павлов (Павлов, 1961: 35) „животът на Владигеров в Берлин му предоставя досег до редица композитори като Рихард Щраус, Морис Равел, Белла Барток, Александър Глазунов, Сергей Прокофиев, Паул Хиндемит, Феручо Бузони, Арнолд Шьонберг, Макс Регер, Сергей Рахманинов, Карол Шимановски, Золтан Кодай и други“.

Клавирният цикъл „Класично и романтично“ е издаден от „Универсал едисон“ с шест пиеси – „Ригодон“, „Сарабанда“, „Менует“, „Северна песен“, „Страница от албум“ и „Малък марш“. През 1940 година е оркестриран за камерен оркестър, като композиторът прибавя още една пиеса под номер три – „Куранта“. Някои автори свързват създаването на цикъла със зараждането на

„новото“ направление в музикалното изкуство – неокласицизма. Пиесите „Ригодон“, „Сарабанда“, „Куранта“ и „Менует“ отговарят на старинната сюита, докато „Северна песен“, „Страница от албум“ и „Малък марш“ се определят от Евгени Павлов (Павлов, 1961: 176) като „жанрови пиеси от романтичен тип“. С оглед на структурата и тематизма на „Класично и романтично“, оп.24 може да се твърди, че са повлияни от театралната музика на Панчо Владигеров, както следва:

- Ригодон – от „Много шум за нищо“;
- Сарабанда – от Пантомима, 1927 г, недовършена;
- Куранта – от „Ветрилото“;
- Менует – от Пантомима, 1927 г, недовършена;
- Северна песен – от „Юсик“;
- Страница от албум – от скица за песен върху текст на Х. Хайне;
- Малък марш – от „Юсик“.

Върху основата на клавирия цикъл, през годините, авторът създава транскрипции за цигулка и пиано, за флейта и пиано (1955 година). Пиесата „Страница от албум“, която е под номер шест е разработена също за обой и пиано.

За хармоничните специфики на пиесите от клавирия цикъл „Класично и романтично“ Евгени Аврамов отделя значително внимание в монографията „Панчо Владигеров“. Там се разглеждат подробно многозвучните акорди в „Сарабанда“, чиито дисонантни тонове авторът разрешава със свобода и замах. Впечатление правят внезапните тонални преходи в „Куранта“, както и честите модуляции, които Аврамов (Аврамов, 1976: 167) дефинира като „градивен елемент“ в хармоничния език на Владигеров.

Характерни за копозиторския стил са и алтерованите акорди, които се срещат във всички пиеси от цикъла. Като „закономерно явление в хармоничния език на Владигеров“ Аврамов (Аврамов, 1976: 95) определя присъствието на „усложнени акорди“, при които едновременно прозвучава мажорна и минорна терца в съзвучието.

Работата на студентите върху клавирия цикъл започна през месец май 2025 година. В хода на дейността се включиха трима студента от специалности „Музика“ и „Музикални медийни технологии и тонрежисура“, съответно в първи, трети и четвърти курс. Участниците бяха подбрани съобразно уменията

си и желанието да се запознаят с творчеството на композитора Панчо Владигеров. Необходимо е да се отбележи, че студентите не са завършили музикално училище. Двама от обучаемите са свирали любителски на пиано в детските си години, а един от тях е получил своите познания в часовете по Задължително пиано.

Предварителната работа изискваше от студентите самостоятелно запознаване със звучността на цикъла „Класично и романтично“. В резултат на това те изразиха желание за конкретни пиеси, в чиято същност да вникнат по-задълбочено. В хода на дейността възникнаха някои сериозни проблеми, в резултат на фактурата на клавирния цикъл. Това доведе до допълнителна работа, свързана с:

- двигателна свобода;
- нюансировка;
- многоплановост.

Трудностите, с които се сблъскват изпълнителите на клавирния цикъл могат да бъдат непреодолими при наличие на мануално-инструментален проблем или проблематика, свързана с техниката. Подкрепяйки тезата на Ивелина Иванчева (Иванчева, 2001: 23), а именно, че „техниката е продукт не единствено на бързо свирене на ноти и пасажи, а на нещо взаимно обусловено от ухо, естетика на звука и осмислен музикален образ“ може да заключим, че техническото овладяване на фактурата е немислимо без предварителната слухова представа за логиката на общата музикална структура (фразата).

Метрономните обозначения на „Ригодон“, „Куранта“ и „Малък марш“ изискват налични технически умения, които да покрият изискванията на автора за изпълнение на темповите означения. В хода на работата върху посочените пиеси достигането до авторовите темпови означения изискваше системна работа с метроном. При осигуряване на удобно за изпълнителя темпо поетапно се задаваше метрономна стойност, която увеличава бързината. За тази цел пианистът трябваше да изсвири цялата пиеса отделно ръцете, а след това и едновременно. Похват, който даде положителен резултат е изпълняването на пиесите с редуване на двете ръце през такт. По този начин студентът усеща pulsaцията и се стреми към навременното изпълнение на нотния текст.

Фактурата в конкретните пиеси затруднява с честото извеждане на една мелодия, която трябва да прозвучи по-силно от останалите. Особен момент е темата, която е разпределена между лява и дясна ръка от 25-ти до 40-ти такт в

„Ригодон“. Пианистът следва да се съобрази с щрихите легато и стакато, като използва подходяща пръстовка, която да осигури изпълнението на акцентите. Заучаването на нотния текст с подходящи пръсти ще гарантира пластичност на движението и осигури стабилност при изпълнение.

„Куранта“ е най-обемната пиеса в клавирния цикъл. Непрестанното шестнадесетинково движение е предпоставка за сериозна техническа работа, чрез която се гарантира виртуозно изпълнение. Трудностите, които се забелязваха изискваха допълнителна работа, която да осигури безпроблемно прехвърляне между трети, първи и първи, четвърти пръст. За изравняване на шестнадесетинковите пасажии бе приложена т.нар. „работа по начини“, при която шестнадесетинките се изпълняват:

- две по две;
- точкувано;
- в различна от написаното ритмична организация;
- стакато.

Началото на „Малък марш“ налага постигане на съгласуваност между звуковите изисквания и двигателния процес. За това е от значение изпълнителят да притежава двигателна свобода, която да осигури точно времево организиране на ритмичните фигури в дясна ръка (петолата) и последващите ги в лява ръка триоли. Многогласната тъкан следва да бъде изпълнена достатъчно релефно, за да се подчертае доминантовия оргелпункт във встъплението на пиесата.

Друг съществен момент, на който трябва да се обърне внимание е изпълнението на разложените акорди. Пианистът е необходимо да ги тълкува като обединяващ мотив, който прозвучава във всички пиеси от клавирния цикъл, но същевременно се изисква да съобрази изпълнението им с характера на конкретната пиеса. Това налага правилно осмисляне на музикалния образ, съгласуван с жанровата специфика на пиесите.

Проблемът за нюансировката е изключително сериозен, защото той показва дали изпълнителят е осмислил и предал правилно замисъла на творбата. Колкото повече цветове се изведат, толкова по-жива и колоритна става музиката. Ето защо основната работа тук е тази върху слушането и търсенето на нови звуци. Това е пряко свързано с тълкуването на хармонията и проследяването на вертикала. Модулациите, които се наблюдават в „Куранта“ са съпроводени с чести динамични промени. В подобни случаи, според Г. Нейгауз, „нюансиров-

ката не само на мелодичната линия, но и на пасажите трябва да бъде по правило по-богата и гъвкава (преувеличена)“. Точното изпълнение на динамичните указания водят пианиста по пътя на композиторския замисъл.

За правилната интерпретацията е необходимо да се осъзнае и предаде контраста между отделните пиеси.

Пиесите от клавирият цикъл се отличават със значителна подвижност на гласовете. Една от най-трудните задачи за изпълнителя е създаването на звукова „многоплановост“. Това умение изисква натрупан опит, който да позволи проследяването на мелодичната линия и осмисляне на силата при изпълнение на всеки глас. Решението на проблема се крие в разделянето на гласовете и заучаването на всеки от тях с точна пръстовка, щрих и динамика. Това ще гарантира слухово диференциране на мелодичните линии и ще даде положителен резултат при изпълнение всички гласове едновременно. Работата върху този проблем наложи отделяне на допълнително време, при което всяка мелодична линия беше проследена самостоятелно. След слуховото им заучаване се пристъпи към събиране на гласовете посредством различни комбинации. Това затвърди представата на изпълнителя за гласоводенето и помогна за качествената интерпретация.

Убедителното изпълнение налага преодоляване на редица трудности и прецизност при осмисляне на нотния текст и художествения образ. За правдивата интерпретация на всяко музикално произведение е от значение и общата музикална култура на изпълнителя. Работата над клавирият цикъл надхвърля техническите умения, които трябва да притежава пианистът и показва отношението му към художествената стойност на музикалната творба.

Литература:

Аврамов, Е. (1976). Хармонията на Панчо Владигеров. Музика, София.

Иванчева, И. (2001). Изкуството на клавирият педагог. Музика Viva, София.

Караатанасова, Ю. (2024). Музикално образователни практики в къща музей „Панчо Владигеров“ – София и музей „Борис Христов“ В:– Годишник, Книга Изкуства, СУ „Св. Кл. Охридски“, София.

Милчев, И. (1984). 120 бележити композитори. София.

Нейгауз, Г. (1962). За изкуството на клавирият изпълнение. Наука и изкуство.

Павлов, Е. (1961). Панчо Владигеров. Монография. ДИ „Наука и изкуство“, София.

Регионална библиотека 1922 „Силиян Чилингиров“ (2019). Панчо Владигеров 13 март 1899 – 8 септември 1978. Нотография. Дискография. Био- Библиографски указател., Шумен.

Държавен културен институт къща музей „Панчо Владигеров“, гр. София <https://vladigerov.org/kushta-muzej-pancho-vladigerov-sofiya/ekspozitsiya-fondove-sbirki/>

последно посетен на 9.09.2025г.

Това проучване е финансирано от средствата, отпуснати целево от държавния бюджет на СУ „Св. Климент Охридски“ за научни изследвания по договор № 80-10-17 от 21.05.2025 г.